

Ключевые слова: дошкольное воспитание, Германия, средства, природа, эмоционально-эстетическое развитие, ребенок-дошкольник.

VOROBEL M. M. Nature as a mean of the preschool children' emotional aesthetic development (according to the German experience).

The article investigates the emotional aesthetic development of preschool children in the system of German preschool education. The meaning and the role of nature and the natural phenomena in the emotional aesthetic development of a preschool child were substantiated. The nature was stated as an effective mean of the formation of harmonious personality.

Keywords: preschool education, Germany, means, nature, emotional aesthetic development, a preschool child.

Гадалова І. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ПЕРЕДУМОВИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Одним із суттєвих чинників створення передумов самореалізації особистості є художня, зокрема художньо-творча, діяльність. Завдяки своїм специфічним особливостям мистецтво відіграє вийняткову роль у розвитку соціально значимих якостей особистості. Всі види музичної творчості досягнуть мети і стануть органічною частиною виховання лише за такої організації навчального процесу, яка і в усіх інших ланках спрямована на розкриття творчого потенціалу учнів.

Ключові слова: художньо-творча діяльність, мистецтво, музика.

Створення передумов самореалізації особистості є однією з центральних проблем сучасної школи. Вирішення глобальних соціальних завдань виявляється все більше пов'язаним з розвитком своєрідності, індивідуальної неповторності, творчої активності, реалізацією творчого потенціалу. Своєрідність особистості слід розглядати як суспільну цінність, як одну з важливих соціально-психологічних характеристик особистості, яка багато у чому визначає її суспільне визнання, а розвиток творчих задатків і здібностей кожного члена суспільства – як один з суспільно значимих процесів, які роблять можливим становлення повноцінної особистості.

Оскільки основною рисою самореалізації особистості є її активно-творчий характер, то творчу активність можна розглядати як міру гармонічного розвитку особистості, яка створює усі передумови для її розвитку і дає можливості її реалізації. Будучи особистісною якістю людини та виявляючись у сфері соціальних відносин, її творча активність стає явищем соціальним.

Самореалізація особистості (маючи на увазі термін у його широкому значенні) – самоздійснення, саморозкриття творчих сил, здібностей людини,

концентроване вираження діяльної, творчо-перетворюючої сутності особистості, яка акумулює в собі весь творчий активний потенціал і виявляється в творчому виконанні соціальних функцій. Самореалізація особистості – конкретна специфічна категорія, що характеризується багатогранністю зв'язків особистості з соціальним середовищем, мірою участі в житті суспільства, що залежить від властивостей особистості, здібностей, стилю мислення. Як головну ознаку самореалізації особистості можна виділити цільову спрямованість на реалізацію суспільно значимих завдань, новаторський, творчий характер діяльності.

Основу створення передумов самореалізації особистості становить не просто набір різних видів діяльності, а сукупність багатьох духовних і моральних якостей, що спонукають особистість до дії і залежать від умов виховання. Виховання “проекує” особистість, планомірно піднімаючи її на новий ступінь, рухає у заданому напрямку. В педагогічному плані створення передумов самореалізації особистості – процес систематичної і цілеспрямованої роботи з виховання особистості, яка не тільки потенційно володіє здібностями до творчості, але й реалізовує себе в систематичній творчій діяльності, з орієнтації учнів на творче самовираження, необхідність виявлення активності, самостійності; це формування комплексу властивостей особистості, в якому в єдності виступають її інтелектуальні, вольові й емоційні якості.

Кожна людина до одного виду діяльності здібна більше, ніж до іншого. Потенційно, тобто генетично, людина має багато можливостей, але вона ніколи не реалізовує їх повністю через те, що не одержує адекватні умови для їх розвитку. Тенденція реалізації особистості через творчість обумовлена об'єктивними чинниками: високою роллю творчості в пізнанні світу, необхідністю всебічного розвитку особистості, опорою на природну активність дітей.

Щодо молодшого шкільного віку правомірно говорити про створення передумов самореалізації особистості. У зв'язку з цим, зростає значення початкового навчання як підготовчої ланки до наступного виховання і навчання, що допомагає самореалізації особистості у старшому віці.

Молодший шкільний вік є сензитивним для створення передумов самореалізації особистості. Молодший школяр – потенційна особистість, що перебуває у процесі становлення і розвитку. Здобутки дитинства своєрідні та унікальні, і майже не можливо надолужити втрачене пізніше.

Одним з суттєвих чинників створення передумов самореалізації особистості молодшого школяра є художня, зокрема художньо-творча діяльність. У самій природі мистецтва як феномена культури закладені можливості соціально спрямованого впливу на особистість. Завдяки своїм специфічним особливостям мистецтво відіграє важливу роль в розвитку

соціально значимих якостей особистості. Самі завдання виховання засобами мистецтва передбачають розвиток творчих здібностей учнів. Типова особливість мистецтва полягає у тому, що розвиваючи творчі здібності людини, воно готує її до реалізації себе як творця в будь-якій сфері діяльності. Через те, що мистецтво концентрує в собі соціальний досвід в його цілісності, воно є засобом універсальної соціалізації особистості.

Розвиток творчості, якщо розглядати її широко, як специфічний стиль діяльності, а не її різновид, як розвиток і об'єктивацію усіх духовних сил людини, нерозривно пов'язаний із самореалізацією особистості. Особливо тісно пов'язані з художнім сприйняттям і творчістю позитивні якості дітей молодшого шкільного віку, які часто втрачаються згодом: постійна готовність до діяльності, висока активність, яка є необхідною умовою успіху в творчості, працездатність, нешаблонність мислення і уяви, щирість і емоційність, захопленість і добровільність занять мистецтвом, віра у власні сили, розкутість у діях, беззастережність до можливої критики, безпосередність і емоційність сприйняття, високий ступінь емпатії (дитина готова і вміє завжди глибоко і щиро співпереживати героям художнього твору). Хоча соціабельність молодших школярів має, в основному, слабку вираженість, саме в цьому віці закладаються основи соціально значимих мотивів і установок, які за певних умов, у своєму подальшому розвитку, стають стійкими рисами особистості.

Сам процес художньо-творчої діяльності є важливим компонентом соціального і психологічного розвитку особистості. Через творчість розкривається усе морально неповторне, потаємні багатства особистості.

Кожний з видів мистецтва здатний впливати на певну сторону духовного стану людини, при цьому емоційна реакція на літературний, живописний чи музичний твір не буде тотожною. Виховні можливості закладені в кожній навчальній дисципліні, однак найбільш значні в цьому відношенні якості образного змісту музичного мистецтва. В руках учителя музики – один з найсильніших засобів впливу на думки та почуття дитини. Музика є мистецтво, що володіє найбільшою силою впливу.

Коло проблем, пов'язане з музичним вихованням, широке і багатогранне. Ступінь естетичного впливу музичного мистецтва незмірно зростає у міру переходу від пасивного сприйняття до активного аналізу розуміння і творчості. Активне навчання музичного мистецтва, що переслідує цілі самореалізації особистості, може бути побудоване за допомогою системи творчих вправ, що мають соціальну спрямованість. Закономірно, що види музичної творчості можуть досягти мети і стати органічною частиною виховання тільки за такої організації навчального процесу, яка і в усіх інших ланках спрямована на розкриття творчого потенціалу дитини. Поверхове ознайомлення дітей з твором мистецтва ще

не забезпечує необхідного впливу. В основі діяльності повинна лежати творчість перетворення. На успішність музичного розвитку дітей вирішально впливає характер їх власної діяльності. Тому необхідно постійно стимулювати самостійні пошуки, з самого початку виховувати самостійність, привчати дітей робити самостійні висновки, порівнювати твори.

Перші творчі спроби дітей мають орієнтовний характер і є лише установкою на подальший розвиток творчості, формуючи перші уявлення і зароджуючи зацікавленість. Кожен твір дитини є міра не кількісного, а якісного розвитку особистості, він виражає не стільки її художні можливості, скільки міру розвитку багатства суспільних відносин.

Суть проблеми полягає в тому, щоб знайти шляхи форми і методи організації художньо-творчої діяльності молодших школярів, які б забезпечили оптимальні результати створення передумов самореалізації особистості.

Творчі здібності, творча активність не приходять самі собою. Вони формуються і розвиваються в спеціально організованій діяльності, яка вимагає її застосування. Створення навчальних завдань повинне обумовлювати активність на уроці і поза ним.

Починати вводити елементи творчості в навчання музики необхідно якомога раніше, з перших уроків. У вигляді перших творчих вправ можна запропонувати учням створити закінчення до віршика, коротку мелодію, заспівати імпровізацію на заданий текст. З молодшими школярами зручніше проводити творчі вправи у формі ігор. У творчій грі дитина ніби розкріпачується, навіть мало активні діти стають більш жвавими.

На таких початкових заняттях з імпровізацією головна увага звертається не на набуття теоретичних знань, що підкріплюються спробами власної творчості, як це можливо з трохи старшими учнями, а на розвиток фантазії, інтуїції, любові і інтересу до музики. В процесі розвитку різних видів діяльності дитина здійснює перехід від наслідування, як найбільш простого вияву активності, до самостійних способів дій, до творчої активності.

Хоча вокальна імпровізація найбільш простий і доступний вид творчості, вона, незважаючи на всю її користь для музичного і загального розвитку учнів, не вичерпує собою можливостей музично-творчого розвитку. Так, важливим компонентом у структурі формування творчої активності молодших школярів, є імпровізація на дитячих музичних інструментах. Вона дає досить відчутний результат розвитку, розкриваючи потенційні можливості дітей. Гра на музичному інструменті містить творчий, пізнавальний, оціночний і комунікативний компоненти. До активного музикування залучаються учні з обмеженим або зміщеним діапазоном голосу, а також ті, які внаслідок хвороби голосового апарату позбавлені можливості співати або чисто інтонувати.

Сполучення вокальної та інструментальної імпровізації, ритміки міждисциплінарних творчих вправ дає змогу поступово перейти до такої цікавої форми роботи, як створення і постановка казки. Дуже важлива позакласна музична робота в початкових класах. Однією з дієвих форм позакласної роботи є дитячий музичний театр. Далеко не завжди можна виконати дитячу оперу чи музичну казку повністю розподіливши партії всіх дійових осіб. Однак, використання фрагментів дитячих музичних спектаклів також вплине позитивно.

Історія дитячої опери налічує більше ста років. Вивчення і постановка дитячих спектаклів у школі має міцні традиції у вітчизняній педагогіці. Передовий досвід вчителів, що займалися постановкою дитячих музичних спектаклів зі школярами, переконує, що участь у сценічному дійстві активізує розвиток музичних даних, розвиває артистичні здібності, позитивно впливає на становлення особистості дитини в цілому.

Музичні приклади з дитячих опер мають незамінні властивості на відміну від інших зразків, вони позбавлені для дітей абстрактності, сплавлені з текстом, з близькими і зрозумілими школярам образами. Ясні і доступні мелодії дитячих опер сприяють формуванню звуковисотного слуху вокальних навичок. Опера, написана для дитячого виконання, пристосована за теситурою до можливостей дитячого голосу. Діапазони мелодії, як правило, невеликі, ритмічна структура не складна, легко засвоюється дітьми. Однак, за допомогою дитячої опери набагато легше надати поняття і про досить складний теоретичний матеріал, засвоїти практичні навички.

У вигляді підготовчих вправ можна пропонувати інсценізацію пісень, що входять до програми. Важливе значення має правильний вибір репертуару. Вже першокласники можуть виконувати опери-ігри (невеликі опери-казки з двома, трьома піснями). Вибрані твори повинні служити основою для розвитку конкретних творчих навичок і в той же час відповідати дидактичним вимогам загального і музичного розвитку учнів.

Особливо ж цінною є ініціатива самих школярів у створенні музичних постановок. З великою зацікавленістю сприймають молодші школярі роботу з імпровізації маленьких сценок в ролях, спів імпровізації за темами загальновідомих казок. Ще цікавіше дітям, коли сюжет казки власний, створений колективно самими учнями.

Виховуючи у дітей любов до театру через постійне ознайомлення з усе більш складним репертуаром, педагог може успішно використовувати дитячу оперу для вирішення багатьох загальних і окремих завдань виховання.

Мистецтво наповнює вільний час дітей соціально цінним змістом. Заняття тим чи іншим видом мистецтва мають величезне виховне значення, не залежно від того, на якому рівні майстерності здійснюється ця діяльність.

Тому під час організації позакласної роботи слід керуватися правилом: жодних обмежень за принципом обдарованості. При цьому не можна догматично ставитися до форм і методів позакласної роботи, яка вимагає постійного тісного зв'язку з урочною діяльністю. В свою чергу, на уроках дуже важливо підтримувати інтерес до справи, якою можна зайнятися після уроків.

Щоб сформувати ініціативний і творчий тип особистості, не можна регламентувати кожний крок учня. Глобальна недовіра до особистості сприяє виникненню апатії, інфантилізму, придушує активність, позначається негативно і на навчальних заняттях. Необхідно надати учням деяку свободу у виборі можливостей творчого підходу до організації діяльності.

Ті особливості психіки, які характеризують особистість, складаються лише у дорослої людини, але починають формуватися вони дуже рано, являючи собою на кожному віковому етапі особливу, якісну своєрідність.

Використана література:

1. *Аристотель*. Сочинения в четырёх томах. – М. : Мысль, 1975-1983.
2. Вальдорфская педагогика : Антология / под. ред. А. А. Пинского. – М. : Просвещение, 2003. – 494 с.
3. *Дмитриева В. Т.* Методика Глена Домана, или как вырастить гения / В. Т. Дмитриева. – М. : АСТ, 2007. – 72 с.
4. Лучшие методики воспитания / ред. И. С. Лисицина. – Харьков : Клуб семейного досуга, 2011. – 317 с.
5. Методика Синити Судзуки. Воспитание творчеством / ред. Л. Н. Образцова. – М. : АСТ, 2007. – 72 с.

ГАДАЛОВА И. М. Предпосылки самореализации личности младшего школьника в процессе музыкального воспитания.

Одним из существенных факторов создания предпосылок самореализации личности является художественная, в частности художественно-творческая деятельность благодаря своим специфическим особенностям, искусство играет исключительную роль в развитии социально-значимых качеств личности. Все виды музыкального творчества достигнут цели и станут органической частью воспитания лишь при такой организации учебного процесса, которая и во всех других звеньях направлена на раскрытие творческого потенциала.

Ключевые слова: художественно-творческая деятельность, творчество, музыка.

GADALOVA I. Preconditions of the junior schoolchildren' self-realization in the process of musical education.

Artistic creative activity is one of the causes of creation of preconditions of the self-realization. Owing to its specific features the art plays the exceptional role in brining up personalities of social value. It is a reliable fact, that types of musical creative activity can reach the objective and become the integral part in brining up only under such a organization of educational process, which is focused at the reveling of artistic potential of the child in all creative levels.

Keywords: artistic creative activity, art, music.